



Karakoyunlular Tarihi

Mehmet Fatih Bekirhan

İstanbul, Doğu Kütüphanesi Yayınları, 2021, 240 sayfa, ISBN: 978-605-711-27-50.

Zafer SARAÇ*

Türklerin en karakteristik özelliklerinden biri, hızlı teşkilatlanmayla kısa zamanda devlet teamüllerini oluşturacak şartları coğrafyaya boyun erdirerek meydana getirmeleridir. Bu nedenle uçsuz bucaksız, geniş bir sahada kurucularının ya da halkının Türk olduğu onlarca devlet, tarih sayfalarındaki yerini almıştır. Fakat basit hesaplarla devlet sayısı -16 büyük Türk devleti anlatısında görüldüğü gibi olduğundan daha az gösterilmiş, tarihe olan etkileri hesaplanmaksızın birçok Türk devleti görmezden gelinmiştir. Aslında dikkatli bir gözle incelendiğinde, devletçik olarak küçümsenen, Türklerin kurduğu bazı siyasi yapıların idari, iktisadi, sosyal vb. organizasyonlar açısından kuvvetli birer devlet özelliği gösterdikleri dikkatlerden kaçmaz. Bu açıdan devlete tarihte mevki kazandıran siyasi oluşumların detaylı araştırılması, deyim yerindeyse buz dağının görünür kılınması şarttır.

Mehmet Fatih Bekirhan son eseriyle, tarihin tozlu sayfaları arasında sıkışmış güçlü bir Türk devleti olan Kara Koyunlular hazinelerle dolu bir gemi batığı gibi su yüzüne çıkarmıştır. Zaten tarih bir yerde geçmişe hazine avcısının heyecanıyla yaklaşmakla ihya olan bir bilimdir. Adına memleket dediğimiz, doğduğumuz topraklarda bizden önce yaşamış atalarımızın bıraktığı mirası deşifre etmek, kendi kimliğimize verdiğimiz bir ödüldür. Bekirhan da dünyaya geldiği, Kara Koyunluların başkenti Erciş'e ve atalarına olan vefa borcunu, yazdığı eserle ödemiştir.

Günümüzdeki tarih araştırmaları incelendiğinde, devletin kökenine dair tezlerin önem kazandığı dikkat çeker. Bu açıdan bakıldığında Van Gölü havzasında kurularak Anadolu ve İran coğrafyasına damga vuran Kara Koyunluların en eski kökleri merak edilir. Bekirhan, eserinin ilk bölümünde Kara

* www.kitapsuuru.com sitesi Genel Yayın Yönetmeni, Telmih dergisi Editörü, zafersarac@hotmail.com

Koyunluların göç yollarını ve alt aşiret yapılanmalarını takip ederek soru işaretlerini silmeye çalışır. Türklerin boy ve aşiret sistemleriyle büyük siyasi oluşumları meydana getirdiği düşünüldüğünde, Bekirhan'ın tavrı gayet ufuk açıcıdır.

Tabii her devletin siyasi tarihi onun geçmişe ilişkin anlatısının belkemiği statüsündedir. Kara Koyunlular da kuruluşlarından itibaren gerek siyasi ilişkileri gerekse askerî mücadeleleriyle bölgenin tarihinde önemli bir kavşak noktasını tutmuşlardır. Bazen, bir devletin siyasi tarihi ele alındığı zaman kuruluştan öncesine ve yıkılıştan sonrasına gereken ehemmiyet verilmez. Oysaki Bekirhan 7 bölümden oluşan eserinin 2 ve 5. bölümünü Kara Koyunluların öncesine ve sonrasına ayırır. Bu sayede tarihî coğrafyadaki taşlar birbirini tamamlar tarzda yerine oturur. Geniş bir bakış açısıyla tarihin önemli parametrelerinden biri olan neden-sonuç ilişkisi Kara Koyunluların Türk tarihine etkisi bağlamında daha iyi anlaşılır.

Eserin 3 ve 4. bölümü ise Kara Koyunluların siyasi tarihine ayrılmıştır. Burada dikkat çeken husus idareci Kara Koyunlu beylerinin dönemlerine ek olarak önemli olayların da farklı başlıklar altında detaylandırılmasıdır. Misal Timur'un Anadolu'ya gelişi ve Kara Koyunlularla mücadelesi, dönemin beylikleri ve devletleri üzerine yapılan askerî seferler, bölgede mekik dokuyan Kara Koyunlu beylerinin faaliyetleri ve şahsiyetleri ayrı başlıklar altında ele alınır.

Tabii bu yoğun siyasi anlatı için dönemin birincil kaynaklarının iyi bir şekilde taranması gerekmektedir. Zira Kara Koyunlular konusu tarih anlatımızda, istediğimiz oranda bir payı almamaktadır. Dönemin büyük devletleri anlatılırken Kara Koyunlularla ilişkilere değinilmesine karşın doğrudan devleti ele alan eser sayısı azdır. Bu yüzden Kara Koyunlulara dair bilgilerin, döneminde yazılan kaynaklardan elde edilmesi zaruridir. Bekirhan da buradan yola çıkarak dönemi anlatan ilk kaynaklara başvurmuştur. Ayrıca Kara Koyunlularla ilgili müstakil eser veren ilim adamlarına da bolca ithafta bulunmaktadır. Tabii eserde detaylı kaynak tahlili olmamasına karşın, anlatıların analiz edilmeden sunulduğunu söylemek güçtür. Zaten siyasi tarih iyi bir şekilde bina edilirse, yanlış ve hata olarak nitelenen yorumların kendiliğinden hükmünün kalmayacağı vakidir. Bu açıdan, yazarın tarihî ve akademik kriterlere sıkı sıkıya bağlı olmamasına rağmen anlatısını iyi inşa ettiği savunulabilir.

Eserin 6. bölümü ise Kara Koyunluların somut mirasına ayrılmıştır. Bölgede uzun yıllar siyasi gücü elinde bulunduran Kara Koyunlu beylerinin imar faaliyetlerini bu bölüm vasıtasıyla takip etmek mümkündür. Bölgeyi şahsen araştıran ve inceleyen yazarın tespitleri sanat tarihini merkeze alan eserlere referans olacak kadar zengindir. Özellikle müellifin kıyıda köşede kalmış ve tarihî değeri anlaşılmayan mezarlıklarla ilgili yazdıkları dikkat çekicidir. Bu açıdan bölgede Türklük mührü olan yapıların ifşa edilmesi; mezkûr bölgeyle ilgili gizli emel ve hedefleri olanları bir kez daha düşünmeye sevk etmektedir. Tarihî eserlere olan hassasiyetimizdeki zafiyetin kimliğimizi silmek isteyenlerin elinde koza dönüştüğü düşünülürse yazarın tavrı takdir edilecek boyuttadır.

Eserin son kısmı olan 7. bölümü ise, Kara Koyunluların siyasi, idari, askerî, sosyokültürel, dinî yaşantısına ayrılmıştır. Malum olduğu üzere bir devlet sadece savaş ve barışla hüküm süren bir organizasyon değildir. Bu kısım vasıtasıyla Kara Koyunlularda devlet olmayı sağlayan bileşenlerin güçlü bir temelden intişar ettiği anlaşılmaktadır. Tabii devlet olmaktan ziyade büyük devlet olmak biraz da

talihle ilgilidir. Yazarın “Kara Koyunlularda Milli Şuur” başlığı altında öne sürdüğü fikirler dikkat çekicidir:

“Kara Koyunlu dönemi, devletin kurulduğu tarih olan 1350/51’den itibaren, yıkılacakları 1469 tarihine kadar incelenecek olunursa, bir yılı bile mücadele etmeksizin geçirmedikleri görülecektir... Kara Koyunlular, soydaşları Osmanlılar gibi uzun bir müddet daha tarih sahnesinde kalabilecek iken, düşman kardeşleri olan Ak Koyunlular tarafından ortadan kaldırılırlar... Osmanlıların şansı, etraflarında onlara hasım olacak güçlü devletlerin bulunmamasıydı. Timur ve Yıldırım’ın Ankara’daki kavgasının Osmanlılara ne kadar büyük zarar verdiğini düşünürsek eğer, Kara Koyunluların içinde bulunduğu durumu daha iyi anlayabiliriz.”

Sonuçta her Türk devletinin cihan hâkimiyeti mefkûresiyle kurulduğu hesap edilirse, en nihayetinde Türklerin kurduğu her siyasi yapı önem arz eder. Zira küçük bir Türk aşireti bile imparatorluk nüvesini bünyesinde taşır. Fakat bunun aksine, tarihimizde cesametiyle öne çıkmış Türk devletlerinin haricinde talihin ve tarihin arka planda bıraktığı ama benzerine dünyanın başka yerlerinde kolaylıkla rastlanmayan devletlerin olduğu malumdur. Bu devletlerin su yüzüne çıkarılması, haklarında eserler üretilmesi, gerektiği gibi araştırılması tarihimize olan borcumuzdur. Bekirhan’ı bu açıdan takdir etmek gerekir.